

Nr 1014

Av herr **Jacobsson, Gösta**, och herr **Strandberg**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 78, med förslag till lag om vissa sanktioner mot Rhodesia m. m.*

(Lika lydande med motion nr 1167 i Andra kammaren)

Såväl i samband med de svenska statsmakternas beslut om inträde i dåvarande Nationernas förbund år 1920 som vid beslutet om inträdet i Förenta Nationerna diskuterades livligt om ett svenskt medlemskap i världsorganisationerna med hänsyn till därmed följande förpliktelser var förenligt med vår neutralitetspolitik. Sanktionsbestämmelserna hade olika utformning i de båda organisationernas stadgar, vilka därtill i några andra avseenden skilde sig från varandra. Debatten var särskilt vid det förstnämnda tillfället mycket ingående. (Tingsten: Svensk utrikesdebatt mellan världskriget, 1944.) Från svensk sida deklarerades senare, år 1924, att man icke ansåg sig bunden av någon förpliktelse till militära sanktioner. Dessförinnan hade ett lagförslag utarbetats inom justitiedepartementet, vilket remitterades till lagrådet den 3 mars 1922, om bl. a. kommersiella och finansiella sanktioner att användas vid behov. Detta förslag framlades dock aldrig för riksdagen, emedan lagrådet ansåg att detsamma förutsatte grundlagsändring. I vissa ekonomiska sanktioner i samband med italiensk-abyssinska kriget senare deltog Sverige, och särskild lagstiftning antogs härför, vilken emellertid i stora delar trädde i kraft först omedelbart innan sanktionsförfarandet misslyckades och upphävdes. Några av bestämmelserna hade blott giltighet under ett antal veckor.

Diskussionen om dessa frågor i samband med inträdet i Förenta Nationerna var mindre livlig. I ett inlägg av Undén 1952 (återgivet i Tankar om utrikespolitik, 1963) ställdes följande frågor:

Har då icke Sverige genom anslutningen till Förenta Nationerna givit upp sin neutralitetspolitik och i stället accepterat den kollektiva säkerheten och solidariteten som riktlinje för sin hållning i händelse någon stat griper till vapen mot en medlem av organisationen? Är det inte vår plikt såsom medlem att ta del i de tvångsaktioner mot fredsbrytare som organisationen påbjuder?

Herr Undén hänvisade till att säkerhetsrådet fattade beslut om militärt eller ekonomiskt ingripande mot en fredsbrytare och erinrade om att i säkerhetsrådet varje stormakt hade vetorätt. Han tillade:

Det var under noggrant avvägande av de förpliktelser medlemskapet innebär som de svenska statsmakterna beslöt söka inträde i FN. Den be-

gränsade neutraliteten som stadgan påbjöd ansågs från svensk sida kunna godtagas. Vårt land intog därvid en annan ståndpunkt än Schweiz, som icke ville avstå från sin neutralitet ens i den begränsade omfattning som här angivits.

Rådets beslut om sanktioner var tänkta som bindande. Emellertid har också rekommendationer om sanktioner utfärdats av rådet, varav den första i samband med anfallet mot Sydkorea i juni 1950. Andra sådana rekommendationer har förekommit i samband med Sydrhodesiakonflikten 1965 och 1966. Från och med 16 december 1966 har rådsbesluten i fråga om Sydrhodesia haft bindande karaktär.

Sverige var kanske det första land som år 1965 omedelbart vidtog åtgärder för att infria de senare nämnda rekommendationernas syfte. I proposition nr 78 föreslås reglering i lag av de numera bindande resolutionerna. Säkerligen är det välbetänkt att som sker tänka sig en särskild lagstiftning och icke en fullmaktslag, allt i avvaktan på en kommande allmän FN-lagstiftning. Redan en flyktig granskning av propositionens innehåll visar dock svårigheterna vid överförandet av resolutionstext till intern lagstiftning. Vad departementschefen i denna del uttalar (sid. 32—33 i propositionen) om resolutionernas mycket vaga och allmänna bestämmelser samt de väsentliga skillnaderna mellan resolutionstext och konventionstext är värt allt beaktande.

I avvaktan på en kommande allmän lagstiftning skall här endast några punkter i det icke minst från juridisk synpunkt omfattande och intresseväckande lagförslaget upptagas till behandling. Den första rör *ersättningsfrågan*. FN-lagkommittén har ansett att enskild som har lidit ekonomisk skada på grund av sanktionerna bör ha möjlighet att av billighets-skäl kunna erhålla ersättning efter prövning av Kungl. Maj:t. Flera remissinstanser har velat gå längre. Kommerskollegium har ifrågasatt om icke i lagen bör tas in en allmän bestämmelse om ersättning av allmänna medel, och Exportföreningen, Redareföreningen samt Advokatsamfundet har anfört liknande synpunkter och i något fall — samfundet — riktat skarp kritik mot kommitténs ståndpunkt. Lagrådet åter förutsätter att ersättningsfrågan blir föremål för ytterligare överväganden i samband med en allmän lag. För vår del förordar vi att riksdagen uttalar sig i enlighet med lagrådets ståndpunkt samt att riksdagen kraftigt understryker vad som sägs om ersättning av billighetsskäl i kommitténs motivering. Statsrådets åberopande av statsfinansiella skäl (sid. 57) för sin negativa ståndpunkt kan inte gärna godtagas, eftersom resonemanget i praktiken skulle innebära att enskilda eller grupper av enskilda skulle åläggas att utan egen förskyllan eller åtgärd bära vad staten icke anser sig mäktiga gå i land med.

Eftersom säkerhetsrådets rekommendationer till sanktioner icke är för

medlemsstaterna bindande utan beror på enskild medlems prövning i varje särskilt fall finner vi det naturligt och självfallet att riksdagen höres innan regeringen beslutar om åtgärder som följd av sådana rekommendationer. I propositionen tages ej heller avstånd från denna tanke. Reservanten i denna del i FN-lagkommittén har också fått instämmande från flera remissinstanser. I fråga om obligatoriska sanktioner, vilka därtill även kan vara militära, föreligger bundenhet i och med medlemskap. Emellertid kan icke utan fog göras gällande att säkerhetsrådets sammansättning beträffande en stormakt (Kina) icke är den som i fråga om stormakterna förutsattes vid Sveriges inträde, vilket teoretiskt sett i en tänkt situation kan få viss betydelse. Än viktigare är emellertid att statsmakterna bör förbehålla sig viss prövningsrätt rörande formerna för säkerhetsrådets beslut. Betydelsen av detta framgår av att när Sovjetunionen i december 1939 i samband med vinterkriget uteslöts ur Nationernas förbund endast sju av rådets 15 medlemmar röstade för uteslutande, nämligen Storbritannien, Frankrike, Belgien, Sydafrika, Egypten, Bolivia och Dominikanska republiken, alltså ingen grannstat till Sovjetunionen. Övriga länders representanter avstod eller hade, i likhet med Sveriges ombud, lämnat Genève. Exemplet visar att behov kan finnas av en formalprövning, vilken måste ombesörjas av regeringen men som därefter bör underställas riksdagen.

Av olika bestämmelser må med hänsyn till lagens provisoriska karaktär endast en här omnämnas. I § 8 stadgas att "om gärningen skett av grov oaktsamhet" dömes till böter eller fängelse i högst sex månader. Riksåklagaren har med ändring av kommitténs förslag påyrkat att fängelse ingår i latituden bland annat därför att det då blir möjligt att tillgripa straffprocessuella tvångsmedel. Departementschefen har accepterat önskemålet, dock utan att åberopa möjlighet att använda tvångsmedel annat än som en följd av sitt ställningstagande. Vi finner emellertid riksåklagarens åberopade skäl icke i och för sig i detta sammanhang godtagbart.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 78
måtte beakta vad i motionen anförts.

Stockholm den 22 april 1969

Gösta Jacobsson (m)

Bertil Strandberg (m)